

VLIEGENDE EEKHOORNS.

Bij vier zeer ver uiteenstaande groepen van zoogdieren zijn organen tot ontwikkeling gekomen, die gebruikt worden om zich door de lucht voort te bewegen. Het meest volmaakt vinden wij ze bij de vleermuizen, waar de vliezige vleugels inderdaad dienen om te vliegen, terwijl men bij de drie andere groepen, de Buidelmuizen, Lemuren en Eekhoorns, slechts van een zweefhuid mag spreken.

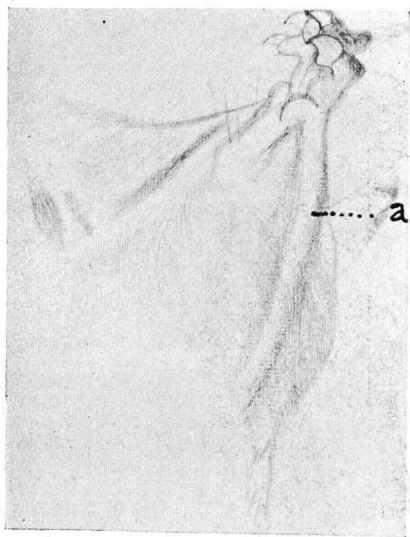
Wij willen ons hieronder tot de eekhoorns bepalen en wel tot de groep, die men gewoonlijk Vliegende Eekhoorns noemt, ofschoon Zwevende Eekhoorns een juister benaming zou zijn.

Zooals iedereen weet, behooren de Eekhoorns (*Sciuridae*) tot de Knaagdieren (*Rodentia*). Van de eigenlijke Eekhoorns worden twee geslachten afgescheiden: *Pteromys* en *Sciuropterus*, die beiden zich onderscheiden door het bezit van een zweefhuid.

De in onze archipel voorkomende leden van het geslacht *Pteromys* zijn dieren van 80 tot 90 c.m., terwijl de soorten van het geslacht *Sciuropterus* van 20 tot 60 c.m. meten.

Bij *Pteromys*, wat vleugelmuis betekent (van de griekse woorden pteros = vleugel en mys = muis), bestaat de vlieghuid in een uitbreiding van de huid, zowel aan de voorzijde van de voorpoten als op zijde van het lichaam tussen de voor- en achterpoten, somtijds ook tussen de achterpoten en de wortel van de staart. Bij het vliegen wordt de zweefhuid aan de zijde van het lichaam nog uitgespreid door een kraakbenige pees, die gewoonlijk aan de handwortel is vastgehecht.

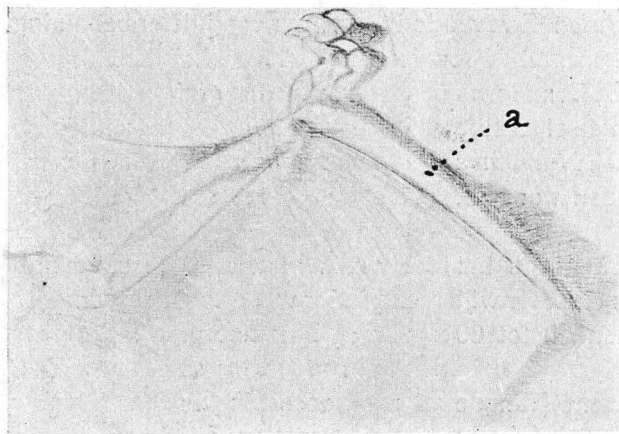
De vlieghuid zelf is geheel behaard en dus geen naakt vlies als bij de vleermuizen. Door het spannen van de vlieghuid wordt een soort valscherp gevormd, waarmee het dier in staat is in glij-vlucht zich van de ene boom naar de andere te begeven en op deze wijze soms grote afstanden al zwevende te doorkruisen. De *Pteromys* klimt daarbij zo hoog mogelijk tegen de stam of een tak van een boom op, zet zich daarvan af en spreidt alle vier ledematen uit. Op deze wijze gaat het in glij-vlucht geluidloos door de lucht, eerst enigszins schuin naar beneden en als door de val genoeg momentum verzameld is, stuurt het dier in een bijna horizontale richting tot het op de stam van een nabijgelegen boom aanlandt. Daar de tegenstand van de lucht een verlies aan arbeidsvermogen tengevolge heeft, zal het punt van aankomst steeds lager moeten liggen dan het punt van vertrek. De vlieghuid wordt toch zo goed als onbewegelijk gehouden en dient niet, zoals bij de vogels en vleermuizen, om daarmee slagen uit te oefenen, die aan de vlucht nieuwe impuls moeten bijzetten. De grote rolronde staart dient voornamelijk als roer, zodat de dieren met grote zekerheid hun doel bereiken. Van een andere zeer algemene huidvlieger, de Vliegende Lemur of *Galeopithecus* is *Pteromys* dadelik te onderscheiden, doordat bij de eerste de staart geheel in de vlieghuid ingesloten, daarentegen bij *Pteromys* steeds geheel vrij en sterk behaard is.

Voorpoot met vlieghuid, in gewone houding. a. kraakbenige pees. naar D. J. van Balen.

De afstand, die in een enkele zweefvlucht wordt afgelegd, kan soms aanzienlijk zijn. Toen ik enige jaren geleden in Andalas, een plaatsje in de Padangse Bovenlanden, aan het verzamelen was, zag ik herhaaldelijk hoe de dieren tegen de schemering van de nabijgelegen heuvelruggen omlaag zweefden, om in de klapperbomen midden in het dorp neer te strijken, stellig een afstand van 100 tot 150 meter.

Alle soorten van het geslacht *Pteromys* zijn nachtdieren; dat getuigen al reeds hun grote ogen met de wijd geopende pupillen. Overdag slapen de dieren en eerst tegen de schemering worden ze levendig en gaan op voedsel uit.

Voorpoot als de vlieghuid gespannen wordt. (a. als boven.) naar D. J. van Balen.

In tegenstelling met andere huidvliegers dragen zij hunne jongen niet bij zich, maar maken, evenals de andere eekhoorns, nesten in boomholten. Het voedsel van de verschillende *Pteromys*-soorten is plantaardig en bestaat waarschijnlijk uitsluitend uit vruchten. Mijn gevangen exemplaren namen nooit iets anders dan rijpe pisang aan. De bewering als zouden zij voornamelijk van wilde vijgen (*Ficus*) leven, heb ik niet bewaardeheid gevonden, evenmin als het inlandse verhaal, dat zij de heel jonge klappers, ter grootte van okkernoten, zouden eten.

Op Sumatra's Westkust, dus in de minangkabause landen, is de algemene naam *koebin*, waarmee echter ook de

Vliegende Lemur (*Galeopithecus volans*) aangeduid wordt.

In de litteratuur vindt men ook de maleise naam *koeboeng* opgegeven. In het Soendanees heten ze *biloeck* en *boloeck*, en in het Tengger Gebergte en op de Kawi *walang kopo*.

De meest algemene soort is *Pteromys nitidus*, een bewoner van Java, Sumatra, Borneo en Mentawai. Hier bewoont hij de bossen vanaf het zeestrand tot op de hoogste bergen. Toen ik in 1915 de Piek van Kërintji beklom, vond ik op het uiterste puntje, dat een soort pyramide aan de rand van de kraterput vormt, op 3805 Meter hoogte tussen de stenen een *Pteromys* zitten. Het dier keek mij met zijn grote ogen verdwaasd aan zonder enige moeite te doen om te ontluchten. Een tik op zijn neus maakte het dier bewusteloos, zodat ik het in een leeg petroleumblik naar het bivak kon meenemen.

De top van de Piek steekt 350 meter boven de grens van de plantengroei uit. Wat het dier daar uitvoerde is mij dan ook een volkomen raadsel. Het moet de 350 meter om hoog geklommen zijn, want zoals boven uitgelegd, is het onder geen omstandigheid in staat naar boven te vliegen of te zweven.

Pteromys nitidus bereikt een lengte van 90 c.M., waarvan 47 op de staart komen. De kleur wordt in van Balen's „Dierenwereld van Insulinde” als volgt beschreven:

„Op de bovendelen is hij, wat de rug betreft, over het geheel zwart en grijs gemarmerd; de kop is roodbruin; op de onderdelen is hij licht roodbruinachtig roestkleurig, de staart is zwart. De voor- en achtervoeten, de oogkring, een vlek onder de kin en een streep om de snuit zijn zwart. Er bestaan zelfs voorwerpen wier geheele rug met zwarte haren doormengd is. De achterpoten hebben naakte zolen; de oren zijn klein en dicht behaard”.

Deze beschrijving is echter niet altijd van toepassing, want *Pteromys nitidus* schijnt nogal variabel van kleur te zijn. Daarvan kan men zich o.a. overtuigen als men de opgezette voorwerpen bestudeert, die van deze soort in het museum te Buitenzorg te vinden zijn.

Enige tijd geleden kocht ik hier te Fort de Kock een Vliegende Eekhoorn, waarvan hierbij een afbeelding gevoegd is. Dit exemplaar onderscheidt zich van *P. nitidus*, doordat de rug bezaaid is met spierwitte vlekken, die er precies zo uitzien alsof de vacht met sneeuwvlokken bedekt was.

Zonder vergelijkingsmateriaal is de soort moeilijk te determineren. De meeste overeenkomst vertoont het dier nog met *Pteromys elegans*, ofschoon opgegeven wordt, dat bij deze soort achterhoofd, nek, schouders en rug zwart zijn, doormengd met grijsachtig witte haren waardoor deze delen een gevlamd aanzien krijgen. Op het hier afgebeelde voorwerp is de term „gevlamd” al zeer slecht van toepassing.

Pteromys spec. Opname E. Jacobson.

Bijgaande foto vertoont het dier met de lange zwarte staart boven over de rug en kop gelegd, een houding, die het bij voorkeur aanneemt als het wakker is. De dag brengt het slapende door geheel ineengedoken en het uiteinde van de staart om de kop heengerold.

In de zoölogiese handboeken worden nog 2 soorten van het geslacht *Pteromys* opgegeven, die mij echter onbekend zijn.

Bij het geslacht *Sciuropterus* vindt men als onderscheidende kenmerken, dat de staart plat is en dat in plaats van een vlies tussen de achterpoten en de staartwortel, aldaar lange dicht bijeenstaande haren voorkomen.

Deze kleine vliegende eekhoortjes zijn uiterst sierlike diertjes, die een nachtelijke levenswijze leiden. Overdag houden ze dikwijls verblijf in klappers, die ze eerst leeg gevreten hebben. Ze komen op Sumatra, Biliton, Banka, Java en Borneo voor; tot nu toe zijn ongeveer een 16 tal soorten beschreven, waarvan echter hoogstwaarschijnlijk de helft slechts variëteiten zijn.

Fort de Kock, Mei 1918.

Edw. JACOBSON.